

Лірика Дж. Г. Н. Байрона

Зміст

Особливості лірики Байрона	1
Байронічна течія романтизму	1
«Хотів би жити знов у горах»	2
Анкета вірша «Хотів би жити знов у горах»	2
«Мій дух як ніч...»	3
Анкета вірша „Мій дух як ніч...”	4
«Прометей»	5
«Станси до Августи» (Уривок)	5
«В день мого тридцятишестиліття»	5
Підсумки	6
Джерела	6

Особливості лірики Байрона

- Яскраво виражене суб'єктивне (особисте) начало (автобіографічна канва творів або опосередкована розповідь про себе).
- Страдницька душа ліричного героя.
- Джерело страждань ліричного героя — недосконалість життя.
- Загадковість, внутрішня енергія поезії.
- Поєднання мотиву «світової скорботи» і прометеївського духу непокори
- Порушення традиційних форм поезії: обірваний на середині рядок; залучення слів із побутової лексики; різний ритм, розмір, довжина рядків, строф; створення нового поетичного жанру — стансів, «віршів на випадок» (вірш, написаний з якогось певного приводу чи звернений до конкретного адресата); написання поезії у вигляді внутрішнього монологу поета.

Байронічний герой

Твори Байрона, насамперед «східні поеми», дали новий тип персонажа — «байронічного героя». Це самотня розчарована людина (часто із загадковим минулим), яка з гордим презирством ставиться до суспільства, що відштовхнуло її, і мстить йому, але при цьому й сама страждає. Цей зневірений бунтар має страдницьку душу, сильний характер і бунтівливу вдачу. Внутрішня суперечливість «байронічного героя» чи не найкраще втілена в рядках із поеми «Корсар» (характеристика її головного героя Конрада) — «з вогнем в очах і серцем крижаним».

Байронічна течія романтизму

Байронічна течія романтизму розвивається в Європі в 1810-1830 рр. Для неї характерні такі ознаки: сильний вплив творчості Дж. Байрона; неприйняття навколишньої дійсності, протест проти неї; оспівування внутрішніх станів особистості, зумовлених духовними й душевними стражданнями; провідні теми та мотиви — розчарування, нудьга, відчуження, «світова скорбота», туга за нездійсненими ідеалами, заклик до свободи тощо; протиставлення дійсності та мрії (ідеалу); образ героя, який не може знайти своє місце у світі, відчуває, що він «зайвий» у суспільстві, тікає від нього або вдається до бунту; широке застосування поетики контрастів (образи, художній простір та ін.); яскрава, емоційна, барвиста мова.

Представники — Дж. Байрон (Англія), А. де Віньї, А. де Мюссе (Франція), Г. Гейне (Німеччина), А. Міцкевич (Польща), О. Пушкін, М. Лермонтов (Росія), Д. Леопарді (Італія) та ін.

«Хотів би жити знов у горах»

<p>Хотів би жити знов у горах Дитям безжурним, як колись, Блукать між скель, в морях суворих Між хвиль розбурханих нестись. Моя ж душа, мов птах прип'ятий, Що прагне скель і висоти, Страждає в Англії пихатій, В краю лукавства й німоти.</p> <p>Дай утекти мені, талане, На лоно урвищ і горбів, Забудь всі титули й кайдани, Лакуз вельможних і рабів. Веди мене на хмурі скелі, Де стогне грізний океан,- Верни в дитинства дні веселі, Дай серцю відпочити од ран.</p> <p>Я мало жив, та відчуваю: Чужий я в цьому світі лжі. Навіщо ж темрява ховає Той знак останньої межі?</p>	<p>Я спав, я снів про щастя, доки Не заступив тих марень гніт,- То, Правдо, промінь твій жорстокий Вернув мене у нищий світ.</p> <p>Кого любив - давно нема вже, Та й друзі розійшлись, як дим. Надію втративши назавше, Вже й серце стало крижаним. Хай інколи тамує келих Скорботу й біль, нехай уста Сміються між питців веселих,- Я серцем завжди сирота.</p> <p>Як слухать ляси разуразні Не друзів і не ворогів, Кого у тлум строкатий блазнів Маєшність або сан привів! Де ж друзів коло? Чом не склалась Та приязнь вірна і свята? Набрид мені вертепний галас І втіх неширих марнота.</p>	<p>А ти, о Жінко, світоч вроди, Й тобі розрада і любов, Та в серці в мене стільки льоду, Що я й до тебе охолов. Цей світ лукавства і облуди Я б промінять на край хотів, В якому вільно дишуть груди Між темних урвищ і хребтів.</p> <p>Туди б, з незлобним серцем, в бурю, На те безлюддя, до стихій! Волю пустку дику й хмуру, Таку ж, як дух похмурий мій. О, як мені з душного світу, Мов голуб до свого кубла, У небо грозове злетіти, В ночівлю сонця та орла!</p> <p><i>Переклав Дмитро Паламарчук</i></p>
---	--	---

Анкета вірша «Хотів би жити знов у горах»

1. Рід. Лірика

2. Тематика. Філософський вірш

3. Рік написання. 1808

4. Джерела вірша. В основу вірша Дж. Байрона «Хотів би жити знов у горах...» покладено 55-й псалом Старого Заповіту. Цей псалом, за легендою, належить біблійному героєві Давиду, який порушив проблему протистояння високих ідеалів і грішного світу: «...я блукаю в смутку своїм і стогну від крику ворожого, від утисків грішного, бо гріх накидають вони на мене, і в гніві мене переслідують... Тремтить моє серце в мені, і страхи смертельні напали па мене, і тривога мене огорнула... І сказав я: “Коли б я мав крила, немов голубка, то я полетів би й спочив!” Отож помандрую далеко... Поспішу собі, щоб утекти перед вітром бурхливим та бурею... У місті я бачив насильство та сварку, а гріх і неправда всередині в ньому, нещастя всередині в ньому, а з вулиць його не виходять насилля й омана...» (І Іс. 55; 2-12, переклад Івана Огієнка).

5. Композиція. 7 строф

6. Сюжет. Душа ліричного героя прагне повернутися у світ дитинства, юності - на лоно природи, жити серед гір, блукати між скель, розбурханих хвиль, бо саме там і тоді він почувався природним і щасливим. Він хоче повернутися з цивілізованого штучного світу у первинний, дикий, бо тоді його життя було безжурним, дні веселими, серце вільним. Тоді він мріяв про щастя, вірив у його можливість. Його серце хоче відпочити від ран, які болять, повернути собі здатність бути вільним, дихати на повні груди. Герой не сприймає лицемірні закони суспільства, але нічого не може змінити в цьому житті. Він порівнює свою душу з прип'ятим птахом, що прагне вирватися із пут марнославства, раболіпства. Навкруги нього - духовна пустка. Він розчарувався у святих почуттях кохання і дружби. А тих, з ким «інколи тамує келих скорботу й біль», не можна назвати ні друзями, ні ворогами. Серце героя стало крижаним, а дух - похмурим. Він захоплюється жінкою, її вродою, здатного викликати любов і розраду. Але холодне серце поета вже не здатне на таке високе почуття, як кохання. Герой рветься в небо, намагаючись розірвати земні пута.

7. Форма оповіді. Вірш написаний у вигляді внутрішнього монологу

7. Автобіографічний аспект. Поет пригадує роки свого дитинства, що минули в Шотландії біля підніжжя знаменитої величної гори Лох-на-Гар.

8. Тема. Бажання порвати зі звичним життям та людським оточенням і полинити до іншого світу, світу свободи, гармонії й щастя

9. Ідея. Засудження сучасного світу омани і свавілля, утвердження високих моральних ідеалів - кохання, дружби, свободи, гармонії з природою, великих внутрішніх можливостей особистості, її високого призначення

10. Ліричний герой. Ліричний герой Байрона - це сильна, пристрасна особистість. Він є непересічним мислителем, філософом, який вміє критично мислити, аналізувати явища дійсності. Але він займається і самоаналізом, заглиблюється у свій внутрішній світ, чітко розуміє свої ідеали і пріоритети. Герой відчуває себе сиротою. Вищий світ перетворив його серце на крижину, нездатну на щирі людські почуття. Але його серце ще не зовсім охолело, бо прагне вирватися із задушливого світу в небесний простір «в ночівлю сонця та орла». Перед нами шлях людини від розчарування і відчуженості, моральних втрат і сумнівів до бажання піднятися вгору, до високих ідеалів, до гармонії з природою

11. Мотиви. Мотив романтичної «втечі від дійсності»

12. Настрій. Сумний, схвилюваний

13. Конфлікт. Особистість ↔ Навколишній світ. Світ реальності ↔ Світ мрій та спогадів. Минуле ↔ Сьогодення

Світ реальності	Світ мрій та спогадів
пихатість, марнославство, рабство, лукавство, облуда, духовна пустка, вороже оточення	радісний світ дитинства; світ природи: скелі, гори, море, океан

14. Символічні образи

Гроза — прояв стихії, свобода дій, у грозовому небі вільно дихається; *голуб* - символ чистоти; *небо* — це природа, а її не можна підкорити *сонце* — це символ світла, а світло — це істина; *орел* — символ свободи, волі, сили духу і самотності, він не боїться сонця й літає вище за всіх птахів.

Людська душа прагне світла, свободи і є втіленням бунтарського духу ліричного героя

15. Художні засоби

Антитеза: "Дитям безжурним" - "душа, мов птах прип'ятий..., Страждає"; "край, В якому вільно дишуть груди" - "краю лукавства й німоти"

Епітети: «Дитям безжурним», «морях суворих», «хвиль розбурханих», «птах прип'ятий», «Англії пихатій», «краю лукавства й німоти», «хмурі скелі», «грізний океан», «дні веселі», «промінь жорстокий», «нищий світ», «вертепний галас», «світ лукавства і облуди», «темних урвищ і хребтів», «пустку дику й хмуру», «дух похмурий», «душного світу», «небо грозове»

Метафори: «душа прагне скель і висоти», «стогне грізний океан», «дай серцю відпочити од ран», «серце стало крижаним», «я серцем завжди сирота»,

Порівняння: «душа, мов птах прип'ятий», «мов голуб до свого кубла», «друзі розійшлися, як дим»

16. Поетичний синтаксис

Риторичні спонукальні речення: «На те безлюддя, до стихій!», «В ночівлю сонця та орла!»

Риторичні запитання: «Навіщо ж темрява ховає Той знак останньої межі?», «Де ж друзів коло?», «Чом не склалась Та приязнь вірна і свята?»

17. Висновок. Предметом поетичного оспівування Байрон зробив насамперед порухи власної душі, власний, «непокірний дух», «бурхливе море внутрішнього світу». Риси, якими поет наділив ліричного героя поезій, отримали в світовій культурі назву «байронізм». Це неприборканість, пристрасність, нехтування небезпекою та протест проти загальноприйнятих норм суспільства, що одночасно поєднуються у ліриці Байрона з глибоким песимізмом, тому що поет гостро відчував, наскільки дійсність не відповідає романтичним ідеалам свободи та сили духу. Тому його ліричний герой передусім переповнений скорботою й стражданням.

«Мій дух як ніч...»

<p>Мій дух як ніч. О, грай скоріш! Я ще вчуваю арфи глас, Нехай воркує жалібніш І тішить слух в останній час. Як ще надія в серці спить, Її розбудить віщий спів. Як є сльоза, вона збіжить, Поки мій мозок не згорів.</p>	<p>Але суворо й смутно грай, Додай жалю в свій перший звук. Молю тебе, заплакать дай, Бо розпадеться серце з мук. Воно в собі терпить давно, Давно вже в ньому вщерть образ, Як не допоможе спів, воно Од мук тяжких порветься враз! (Переклад В. Самійленка)</p>
---	--

Анкета вірша „Мій дух як ніч...”

1. Рід. Лірика

2. Тематика. Філософський вірш

3. Цикл до якого входить вірш. «Єврейські мелодії». Вірш «Мій дух як ніч...» входить до поетичного циклу «Єврейські мелодії», створеного наприкінці 1814 — на початку 1815 рр. Цикл має таку назву, бо в ньому автор звертається до біблійних мотивів і сюжетів, ставлячи питання, які його хвилювали: про місце людини на землі, про можливість боротьби з тиранією, про шляхи розвитку історії, про сили, що визначають долі народів і держав.

4. Сюжетною основою вірша «Мій дух, як ніч...» є історія старозавітних царя Саула й співця Давида, зокрема епізод 16-го розділу I Книги Царств (вірші 14-23), де йде мова про те, як в ізраїльського царя Саула вселився злий дух, а юний воїн і співець Давид прогнав його чарівною грою на арфі, після чого був узятий царем на службу. За біблійною традицією саме Давид вважається автором Книги псалмів («Псалми Давидові») — гімнів, звернених до Господа.

Саул — юдейський цар, який жив у XV ст. до Р.Х. Давид — пастух, котрий під час війни ізраїльтян із філістимлянами не побоявся вступити у двобій із велетнем Голіатом і переміг його не мечем, а силою духу — в ім'я Бога. Згідно з Біблією, Давид був юнаком, «який умів грати, був чоловіком хоробрим і войовничим». З'явившись при дворі царя Саула, він розважав його грою на арфі. Існують дві версії, які пояснюють появу в царському палаці Давида: 1) його покликали як співця, щоб заспокоїти царя своїм мистецтвом, коли того бентежив злий дух; 2) Давид потрапив до палацу після перемоги над Голіатом. Згодом юний поет затоваришував із сином Саула й одружився з його донькою. Перемоги на полі бою зробили співця надзвичайно популярним у народі. І тоді Саул задумав убити юнака, але коли цар насолоджувався грою Давида, злий дух відступив і дух Саула просвітився.

5. Тема. Зіткнення суперечливих начал у душі людини, самотність.

6. Ідея. Мистецтво, що просвітлює душу

7. Композиція. Вірш складається з 4 строф

8. Сюжет. Вірш Байрона це звертання-монолог Саула до Давида. Його душа знемагає від неймовірного страждання: «...його дух, як ніч»; а серце розірветься через муки, бо вщерть наповнене важкими образами. І ніщо не може втішити царя, окрім божественного звука арфи, адже вона знаходиться в руках співця, чії пісні любі Господу. Чого прагне Саул: веселощів, задоволення чи ще більшої влади? Ні, він хоче перекопатися, що його душа жива, не скам'яніла, адже він ще здатен чути «арфи глас». Він прагне, щоб божественна пісня розбудила в серці надію, щоб сльози полилися з його очей.

Жодного натяку на конкретну особу чи якісь історичні реалії у вірші немає. Перед нами постає скорботний образ особистості, яка мужньо переносить неймовірні муки, прагнучи певного просвітлення, яке може дати їй музика (мистецтво). З тексту вірша нам невідомо, від чого страждає ліричний герой, чому в нього на душі так важко, через що його серце може розірватися від страшних мук. Це певне абстрагування від біблійної історії перетворило вірш на образ-алегорію стражденної душі, що прагне спокою й умиротворення, але вже ніде не може його знайти...

9. Настрій поезії. Вірш дуже емоційно напружений, сумний

10. Ключові образи твору. Співець, арфа, образ плачу (скорботи). Звуки арфи, її «віщий спів» може розвіяти смуток, вселити надію. Арфа є втіленням мистецтва, що має сприяти духовному відродженню.

11. Художні засоби.

Епітети: «останній час», «віщий спів», «перший звук»; метафори: «глас арфи воркує і тішить слух», «надія в серці спить», «розпадеться серце», «поки мозок не згорів»; порівняння: «мій дух як ніч»;

12. Поетичний синтаксис: вигуки: «О, грай скоріш!»; риторичне запитання (кінець вірша).

13. Розмір вірша – чотиристопний ямб

14. Спосіб римування: за розташуванням: перехресне – абаб

15. Види рим: а) за наголосом: - чоловіча (наголос на кн. слова); б) за частинами мови: - граматична

16. Висновок. У вірші йдеться про іудейського царя Саула. Але Байрон виходить за рамки біблійної історії: образ біблійного царя доповнюється образом співця (поета), який виходить на перший план. За ним стоїть сам автор і ширше — усе його покоління. Душевний стан ліричного героя напружений. Він почувається самотнім. Його охопили сум, туга, зневіра, навіть відчай.

Душу ліричного героя може врятувати лише мистецтво. Але риторичне питання у кінці твору залишається без чіткої відповіді: «Як не pomoже спів, воно од мук тяжких порветься враз!»

«Прометей»

<p>Титане! Ув очах твоїх Відбилось горе і тривоги Земних житців, що гнівні боги Погордно зневажали їх. А що ж за те дістав, Титане? Лиш скелю, коршака й кайдани, Німе страждання, вічний бран, Нестерпний біль роздертих ран, Що Духа гордому уймає... Ти стогін, роджений одчасем, Душив у грудях, щоб той звук Не виказав таємних мук, Знімівши на устах, аж доки Наглядач неба відлетить, Щоб мук агонії й на мить Боги не вгледіли жорстокі.</p>	<p>Ти боротьбу обрав, Титане, В двобої волі і страждань, Прийняв ти муки без вагань; А небо мстиве, невблаганне, І Доля зла — тиран глухий — І дух Ненависті, який Істот собі на втіху творить. І сам їх нищить, сам їх морить, Дали тобі безсмертя в дар. Та навіть ця найважча з кар Твоєї долі не зламала. Змогла добитись лиш проклять Лють Громовладцева од тебе Та що йому готує небо, Ти, віщий, не хотів сказати, Хоч погляд твій сказав немало: В нім вирок прозвучав, як грім, І каяттям палив гірким, Гнітив страхом, аж у правиці Тремтіли в гніві блискавиці.</p>	<p>У тому твій небесний гріх, Що людям зменшив ти страждання, Що світлом розуму й пізнання На боротьбу озброїв їх. Хай доля зла тебе скувала, Та виклик твій, борня зухвала, Завзяття вогняне твоє, Твій гордий дух і непокора, Що їх і небо не поборе, Для смертних прикладом стає. Ти людству освітив дороги, Ти — символ віри і тепла. Як ти, сини людські — півбоги, Струмок ясного джерела. Хай і провидить люд достоту Нужденний пай свій: і скорботу, І горе, і борні тягар, І долю невідкличних мар,— Та дух бунтарства — не покути — Найважчі розбиває пута, І волі людської снага, У муках зрощена, в одчаї. Надії віри не страчає, Тріумфом виклик зустрічає І владно смерть перемага! <i>(Переклад Д. Паламарчука)</i></p>
---	--	--

«Станси до Августи» (Уривок)

<p>Коли запав довкола морок І розум тьмарився мені, Коли надія, стерта в порошок, Ледь жевріла удалині; Як дух із відчаю хилився І глум зломовної юрби, У йнявши розуму сміливцям,</p>	<p>Доводив нищих до ганьби; Коли і серце обікрали, І світ цькував мене, — тоді Лиш ти одна мені сіяла Зорею світлою в путі.</p>	<p>О, сйаво те благословенне! Мов око янгольське, воно І нині гонить ніч од мене, І береже мене давно. Похмура хмара не затьмарить Ясного сйаву угорі, І морок гине, тануть хмари Од світла чистої зорі...</p>
--	---	--

«В день мого тридцятишестиліття»

<p>Вгамуйся, серце. Вибив час. Нікого нам не зворушить. Нехай любов обходить нас, Та нам — любить. Пожовкли днів моїх листки, Засох любові цвіт і плід. Повзуть скорбота й хробаки За мною вслід. Немов вулкан той із жерла, Жирущий пломінь в груди б'є,— Та не світильник, то пала Життя моє.</p>	<p>Минулі дні тривоги, надій, Любові, ревнощів, жаги, З кохання весь набуток мій — Сплітає нам. О поле битви, зброї дзвін, Що славить Грецію мою! Вільніший я, ніж Спарти син, Що ліг в бою! Повстань! Еллади лине зов, Зміцни свій дух! Не забувай, Чия у тебе в жилах кров. На бій рушай!</p>	<p>Притлум чуттів невчасних жар І ниці пристрасті круши! Хай вроди згубної пожар Не йме душі! Як шкода молодих років, На жертву волі їх оддай! До битви стати час наспів. В борні сконай! За волю в гордів цім краю Борися всупір долі злій. Знайди в бою і смерть свою. І супокій! <i>(Переклад Д. Паламарчука)</i></p>
---	---	--

Підсумки

- Творчість Дж. Байрона вплинула на літературний процес Англії та всієї Європи, спричинила розвиток байронічної течії романтизму.
- У першій третині XIX ст. в Європі поширився байронізм — світосприйняття, провідними ознаками якого стали розчарування в навколишній дійсності, духовне протистояння середовищу, пошуки ідеалу у світі природи, спогадів і мрій.
- Лірика Дж. Байрона сповнена контрастів і соціально-філософських питань.

Джерела

- Волощук Є.В.,** Звиняцьковський В., Філенко О. Зарубіжна література: підруч. для 9-го кл. загальноосвіт. навч. закл. — Київ : Генеза, 2017. — С.62-81
- Гузь О.** Система уроків для вивчення творчості Дж.Г.Байрона // Зарубіжна література в школах України, 2017. — № 9. — С. 35-49
- Давиденко Г. Й.,** Величко М. О. Історія зарубіжної літератури XVII–XVIII століття: навч. посібник. для студ. вищ. навч. закл. [2-ге вид.]. — К.: Центр учбової літератури, 2007 — С.51-60
- Дубашинский И.** Джордж Гордон Байрон. — М.: Просвещение, 1985
- Ісаєва О. О.,** Клименко Ж. В., Мельник А. О., Бицько О. К. Зарубіжна література : підруч. для 9 кл. загальноосвіт. навч. закл. — Київ: УОВЦ «Оріон», 2017. — С. 91-102
- Кадоб'янська Н. М.,** Удовиченко Л. М. Зарубіжна література: підруч. для 9 кл. загальноосвіт. навч. закл. — Х. : ТОВ «СИЦІЯ», 2017. — С. 110-129
- Ковбасенко Ю. І.** Зарубіжна література: Підручн. для 9 кл. загальноосвіт. навч. закл. — К.: Грамота, 2009. — С.208-223
- Ковбасенко Ю. І.** Зарубіжна література: підручник для 9 класу загальноосвітніх навч. закладів. — Київ: Літера ЛТД, 2017. — С. 61-76
- Кущинко О. Г.** Усі уроки зарубіжної літератури. 9 клас. — Х. : Вид. група «Основа», 2009. — С. 202-222
- Мілянська Н. Р.** Зарубіжна література: підручник для 9 класу загальноосвітніх навчальних закладів. — Тернопіль : Астон, 2017. — С. 64-80
- Моруа Андре.** Дон-Жуан, или Жизнь Байрона — М.: Молодая гвардия, 2000
- Назарець В. М.** Зарубіжна література: Підручник для 9 кл. загальноосвітніх навчальних закладів. — К.: Вежа, 2009. — С.169-192
- Ніколенко О. М.,** Зуєнко М. О., Стороха Б. В., Туряниця В. Г., Орлова О. В. Зарубіжна література: підруч. для 9 кл. загальноосвіт. навч. закл. — К.: Грамота, 2017. — С. 55-67
- Паращич В. В.** Усі уроки зарубіжної літератури. 9 клас. I семестр: [Текст] / В. В. Паращич. — Х. : Вид. група «Основа», 2017. — 110-118
- Паращич В. В.,** Фефілова Г. Є. Зарубіжна література. 9 клас: підручник для 9 класу загальноосвіт. навч. закл. — Х. : Вид. група «Основа», 2017. — С. 91-114
- Первак О., Кам'янецька Т.** Орієнтовне планування уроків зарубіжної літератури // Всесвітня література в школах України, 2017. - № 9. — С. 44-52
- Півнюк Н.** Зарубіжна література : підруч. для 9 кл. загальноосвіт. навч. закл. / Н. О. Півнюк, Н. М. Гребницька, Г. М. Строганова. — К. : Освіта, 2009. — С. 159-169
- Полулях Н. С.** Зарубіжна література. 9 клас: розробки уроків. — Харків: Вид-во «Ранок», 2017. — С. 59-67